

Ο κύκλος των χαμένων ιερών τεράτων

Ζούσαν με ποίηση, τραγούδια και καλαμπούρια

Ο Νίκος Γκάτσος ήταν 42 χρόνια μεγαλύτερος από την Αγαθή Δημητρούκα κι όταν τη γνώρισε μεσουρανούσε στην Αθήνα της Μεταπολίτευσης λειτουργώντας κάπως σαν αθέατος ρυθμιστής της καλλιτεχνικής ζωής. Κοιτά του, εκείνη άνηψε και γνώρισε την αφρόκρεμα των δημιουργών. Σήμερα ζωντανεύει αυτήν την εποχή που υπήρξε καθοριστική για το ελληνικό τραγούδι.

Γράφει
ο Μιχάλης Λαμπρινίδης

Είμαι περιέργος πώς να είστε άραγε. Θα μπορούσατε να μου περιγράψετε την εμφάνισή σας;

– Πολύ ευχαρίστως. Παρ' όλο που έδεχνα πως θα γινόμουν ψηλή, είμαι μάλλον κοντή, με καστανά μαλλιά, πράσινα μάτια, έντονα ζυγωματικά, μεγάλη μύτη και δέρμα σκούρο, μαυριδερό.

– Γιατί;

– Γιατί, όπως μου λένε οι γονείς μου, επειδή δεν κάνανε παιδιά έκανε ο πατέρας μου μια τράμπα με έναν γύφτο, του έδωσε ένα μουλάρι κι εκείνος του έδωσε ένα παιδί που του περίσσευε.

– Χα, χα, χα! (...) Και ποια βιβλία προτιμάτε;

– Τα ποιητικά.

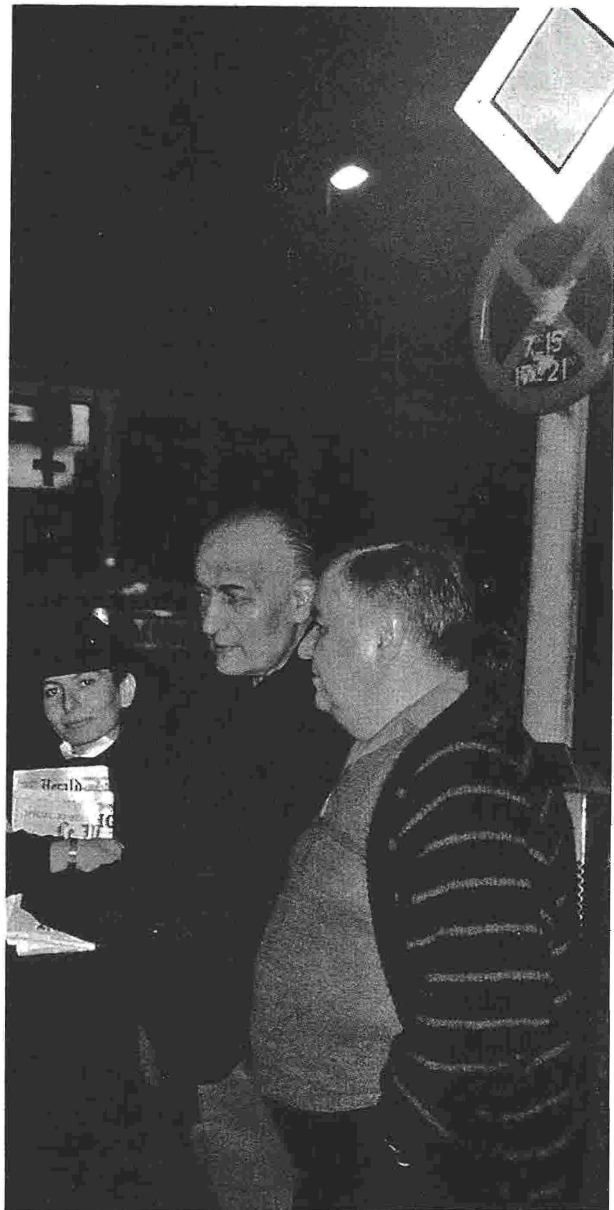
– Γιατί;

– Δεν ξέρω.

Είναι φθινόπωρο το 1974 και αυτό είναι το τρίτο τηλεφώνημα ανάμεσα στον ποιητή Νίκο Γκάτσο και τη μαθήτριά Αγαθή Δημητρούκα που κατοικεί στην Πεντάλοφο του Μεσολογγίου. Είχε ακούσει στο ραδιόφωνο τη δική του διδασκαλία στον *Ματωμένο γάμο* του Λόρκα και είχε συγκλονιστεί τόσο, ώστε αποφάσισε να του τηλεφωνήσει για να ζητήσει τη διεύθυνσή του και να μοιραστεί μαζί του τις σκέψεις της. Έτσι άρχισε η αλληλογραφία τους, τα σπανιά τηλεφωνήματα, η συμβίωσή τους, η συννοχή τους, η μαθητεία της στη στιχουργική και στη μετάφραση, η γνωριμία της με τον κύκλο των χαμένων ιερών τεράτων που όρισαν τις πολιτισμικές συντεταγμένες αυτού του τόπου και οι... πλάκες τους. Τα απίστευτα καλαμπούρια που ξεκίνησε εκείνος με το δικό της σιγοντάρισμα και «παρρησίες» τον Χατζιδάκι, τον Μούτσι, τον Σαρχάκο, τον Κόκοτα, τον Μαρίνο, τη Μούσχορη, τον Ελύτη, τον Σωτήρη Μουστάρκα, τους ταξιτζήδες της Αθήνας, τους σερβιτόρους του «Φλόκα», τους επιμεριδιώτες της Κυψέλης κ.ο.κ. Ήταν μια σχέση ζωής και έμπνευσης που κράτησε ως τον θάνατό του, το 1992, και που συνε-

χίζεται (ακόμα και τώρα που ο γιος της με τον Γιώργο Φιλιππάκη είναι 17 χρονών) με την εκδοσική φροντίδα της για το έργο του. Ολόκληρη αυτή η υπέροχη 20ετία ζωντανεύει ανάλαφρα μέσα από ανεκδοτολογικά στιγμιότυπα (και τους στίχους που ενέπνευσαν) στο αυτοβιογραφικό της βιβλίο *Πουλάμε τη ζωή χρεώνουμε τον θάνατο*, το οποίο θα κυκλοφορήσει τη Δευτέρα. Ένα βιβλίο πολύ θαρραλέο και ανεπιτήδευτο ως προς τα προσωπικά της, που αποτυπώνει γλαφυρά τι σήμαινε για εκείνη τη γενιά το «ζην ποιητικός». Ένα βιβλίο που διαβάζεται ταυτόχρονα σαν λοξό πορτρέτο «από τα μέσα» του αιγματος Γκάτσου. Του μεγάλου ποιητή της *Αμοργού* και πάμπολλων κορυφαίων τραγουδιών των σημαντικότερων μεταπολεμικών συνθετών, ο οποίος ανέκαθεν αρνιόταν με σθένος τις συνεντεύξεις και τη δημοσιότητα.

Στιχογράφος ευαίσθητη και περιζήτητη σήμερα, και μεταφράστριά από τα ιαπωνικά, η Αγαθή Δημητρούκα άρχισε την αφήγησή της από τα χρόνια της ανέχειας στο χωριό. Τότε η μόνα της έλειωνε στις αγροτικές δουλειές ενώ ο ανάπηρος πατέρας της – καπναπαραγωγός, χτυπημένος από πολιορκητήδες – της μάθαινε τα πρώτα γράμματα κι έφθασε να πουλήσει ένα χωράφι για να της αγοράσει την Εγκυκλοπαίδεια *Δαμιά* με το *Λεξικό* του Δημητράκου. Αυτό το κορίτσι που είχε αναγκαστεί να υποστεί ταπεινώσεις και συγγενικές ασέλγειες προκειμένου να τελειώσει το Γυμνάσιο, ήταν ένα αγριμί όταν γνώρισε τον Γκάτσο. Ντυμένη με ξεβαμμένα μακό, παντελόνια μιλιτέρ και ελβιές δίπλα του, ενώ εκείνος δεν έβγαζε το σκούρο κοστούμι του, έμοιαζαν παράταιρο ζευγάρι – μερικοί την έβλεπαν σαν εγγονό του – κι όμως ήσαν απόλυτα συντονισμένοι. Το θυμούνται όλοι όσοι τους γνώρισαν μαζί αλλά προκύπτει και από το ίδιο το θαυμάσιο βιβλίο που πέρα απ' όλα τα άλλα ζωντανεύει έναν κύκλο σπουδαίων δημιουργιών, στον οποίο κυριαρχούσαν η γενναιοδωρία και η γόνιμη φιλία. Πράγματι δυσάρετα σήμερα στα καλλιτεχνικά ήθη.

Αγαθή Δημητρούκα, Νίκος Γκάτσος και Μάνος Χατζιδάκις ήσαν μια αχώριστη και γόνιμη παρέα από το 1976 ως το 1992

Ο «Θεός» και ο Σταμάτης

Είναι καλοκαίρι του 1975, ο Γκάτσος με τον Χριστόδουλο Χάλαρη, φαντάρο τότε, ετοιμάζουν τους «Δροσουλίτες» (Columbia - EMI) και τα βράδια πηγαίνουν με τη Νάνα Μούσχορη στα κέντρα της παραλίας για... μουσική ενημέρωση. Κοντά στη Μοσχολιού, τη Γαλάνη, τον Μπισιά, βλέπουν και τον Κόκοτα ο οποίος αρχίζει να τηλεφωνεί στον Γκάτσο. Η 17χρονη Αγαθή σκάνει το

ακουστικό και σήμερα στο βιβλίο της γράφει: «Ποιον θέλετε», τον ρώτησα έκπληκτη ένα βραδάκι. «Τον θεό» μου απάντησε. «Ο Θεός ο Γκάτσος δεν είναι εκεί;». «Εδώ είναι» του απάντησα κι εγώ, μπαίνοντας στο νόημα. «Εσείς ποιος είστε;». «Ο Σταμάτης ο μικρός! Δώσε μου τον θεό, σε παρακαλώ!».

ΑΓΑΘΗ ΔΗΜΗΤΡΟΥΚΑ
πουλάμε τη ζωή
χρεώνουμε τον θάνατο

Αγαθή Δημητρούκα
**ΠΟΥΛΑΜΕ
ΤΗ ΖΩΗ,
ΧΡΕΩΝΟΥΜΕ
ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ**

ΕΚΔ. ΠΑΤΑΚΗ
ΣΕΛ. 233

Ο συνθέτης Δήμος Μούτσης γνώρισε στο πελάτι του τα καλλιουργία του Γκάτσου

Ο ΣΟΚΑΡΙΣΜΕΝΟΣ ΜΟΥΤΣΗΣ

Στα τέλη του '70, ο Δήμος Μούτσης επισκέπτεται τον Γκάτσο στη μονοκατοικία του της Σπετσών για ένα ρεφρέν. Η Δημητρούκα θυμάται τη μεταξυ τους σπικιομυθία και πώς ο Γκάτσος, με την αυθορσμομία του, δούλεψε ψιλό γαζί τον στενό του συνεργάτη που έζησε ένα μαρτύριο.

Γκάτσος: «Για παίξε μου τη μελωδία να δω πώς πάει... Κατάλαβα! Για δοκίμασε τον στίχο: **“Κράτα ανοικτή την πόρτα σου”...**».

Μούτσης: **“Κράτα ανοικτή την πόρτα σου...”**... Ωραία!

Γκάτσος: **“Κράτα ανοικτή την πόρτα σου... σε λίγο θα νυκτώσει...”**.

Μούτσης: «Μπράβο κύριε Γκάτσο! Παρακάτω!».

Γκάτσος: «Παρακάτω... **“και θα 'ρθω τα μεσάνυχτα...”**».

Μούτσης: «Μπράβο, αυτό είναι! Άλλον έναν στίχο ακόμα...».

Γκάτσος: «Άλλον έναν στίχο... Το θέλεις ατμοσφαιρικό, αισθηματικό, ερωτικό, έτσι δεν είναι!».

Μούτσης: «Ναι, κύριε Γκάτσο!».

Γκάτσος (ζαν να σκέφτεται): «Λοιπόν, **“Κράτα ανοικτή την πόρτα σου... σε λίγο θα νυκτώσει... και θα 'ρθω τα μεσάνυχτα...”** (αποφασιστικά) **με μια ψωλάρα τόση!**».

Μούτσης (αφήνοντας την κithάρα, σοκαρισμένος): «Κύριε Γκάτσο, δεν είστε σοβαρός!».

Γκάτσος (αγέλαστος, επίμονος και σοβαροφανής): «Παί, παιδί μου; Ατμοσφαιρικό δεν το 'θες; Τι πιο ατμοσφαιρικό; **“Κράτα ανοικτή την πόρτα σου, σε λίγο θα νυκτώσει...”**» Κι αισθηματικό δεν το ζήτησες; Κι ερωτικό; Τι πιο αισθηματικό κι ερωτικό από αυτό: **“και θα 'ρθω τα μεσάνυχτα με μια ψωλάρα τόση!”**, Παί διαμαρτύρησαι!».

Χατζιδάκις: «Μα δεν υποφέρεσαι πα!»

Στις αρχές του '80, ο Γκάτσος και η παρέα του αλλάζουν στέκι και μεταφέρονται από τον «Φλόκα» της Πανεπιστημίου ένα τετράγωνο παραδίπλα, στο εστιατόριο «GB Corner» του ξενοδοχείου «Μεγάλη Βρετανία». Ο ποιητής διαλέγει και πάλι ένα μονιμο τραπέζι που του επέτρεπε να ελέγχει τις εισόδους και ολόκληρο τον χώρο. Από εκεί περνούσαν όσοι φίλοι και συνεργάτες ήθελαν να τον συναντήσουν αλλά κάποιες θέσεις ήταν κρατημένες: αριστερά του για την Αγαθή και απέναντί του για τον Χατζιδάκι με τον οποίο έτρωγε τακτικά τις Κυριακές. Εκεί μιλούσαν για τα σχέδιά τους αλλά πάνω απ' όλα απολάμβαναν την τέχνη της συζήτησης «καλλιεργώντας τις αισθήσεις τους στις ηδονές του πνεύματος», χωρίς ποτέ να προβάλλουν ούτε τις επιτυχίες τους ούτε τις υψηλές γνώριμες τους. Και φυσικά, αντίλλασαν πειράγματα.

«Κι εσύ πού ήσουν; Παί άργησες;» ρωτούσε ο Γκάτσος τον Χατζιδάκι.

«Με είχε καλέσει ο πρόεδρος» απαντούσε ο Χατζιδάκις, προφέροντας την τελευταία λέξη χαμηλόφωνα, σαν μουσική.

Κι ο Γκάτσος άρχιζε το πείραγμα.

«Ποιος σε είχε καλέσει;».

«Ο πρόεδρος» απαντούσε ο Χατζιδάκις, ελάχιστα πιο δυνατά.

Κι ο Γκάτσος πάλι: «Δεν άκουσα, ποιος είπες;».

«Ο πρόεδρος!» επαναλάμβανε ο Χατζιδάκις ελαφρώς πιο δυνατά και κοιτάζοντας μπιν τυχόν τον άκουσε κανείς άλλος.

«Α, ο πρόεδρος!» έλεγε τότε ο Γκάτσος, δυνατά σαν τον κουφού που επιτέλους άκουσε.

«Σγά! Μη φωνάζεις έτσι» του ζπούσε ο Χατζιδάκις. Κι ο Γκάτσος που δεν είχε τον θεό του, συνέχισε:

«Ποιος πρόεδρος;».

«Ο Καραμανλής!» απαντούσε ο Χατζιδάκις, πάλι χαμηλόφωνα και εμπιστευτικά.

«Μίλα παιδί μου, να σ' ακούσουμε: Ποιος πρόεδρος;».

«Ο Καραμανλής!» επαναλάμβανε ο Χατζιδάκις ελαφρώς πιο δυνατά και κοιτάζοντας πάλι μπιν τυχόν τον άκουσε και κάποιος άλλος αλλά ποιος να τον άκουσε; Τις Κυριακές τέτοια ώρα, οι θαμώνες ήταν ελάχιστοι κι έπιαναν την άλλη άκρη του εστιατορίου.

Κι ο Γκάτσος δήθεν με αγανάκτηση: «Πες το, βρε παιδί μου, τόση ώρα: ο Καραμανλής! Τι φοβάσαι να το πεις; Πες το δυνατά να σ' ακούσουμε: Με είχε καλέσει ο Καραμανλής! Κακό είναι!».

Ο Χατζιδάκις έφριπτε, εγώ σπαρταρούσα από τα γέλια, κι όταν ερχόταν ο σερβιτόρος για την καινούργια παραγγελία, ο Χατζιδάκις έλεγε ότι είχε φάει κι ότι ήθελε μόνον έναν καφέ, ενώ ο Γκάτσος έβρισκε την ευκαιρία να το τραβήξει κι άλλο: «Τι καφέ θέλεις Μάνο;».

«Έναν εσπρέσο!».

Κι ο Γκάτσος προς τον σερβιτόρο: «Θα θελήσει κι άλλον αργότερα: σήμερα έφαγε με τον πρόεδρο!».

Η σπικιομυθία έκλεμε με τον Χατζιδάκι να λέει στον Γκάτσο μόλις ο σερβιτόρος έφρευε: «Μα δεν υποφέρεσαι πα!».

Η Αγαθή Δημητρούκα γνώρισε όλους τους μεγάλους της ελληνικής μουσικής

Η ΑΓΑΘΗ ΚΑΙ Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ

Ο Γκάτσος λειτούργησε ως δάσκαλος σπικιομυθίας περισσότερο παρά ως μέντορας για την Αγαθή Δημητρούκα, η οποία εξελίχθηκε σε σπικιομυθό – συνεργάστρι με μάλιστα στενά με τον Χατζιδάκι, τον Λιούγκο, τους Χάνομαι Πατί Ρεμβάζω κ.ά. Στα 18 της όμως, ήταν ακόμα μια άπειρη και ντροπαλή χωριστοπούλα που διψούσε για γνώση.

Εκείνη την εποχή συναντά τον Πύργο Μαρίνο, ο οποίος σχεδόν για κάθε πρόγραμμά του ζπούσε από τον Γκάτσο στίχους για κάποιο τραγούδι ή μια έμμετρη παρλάτα. Όμως εκείνος, λόγω του συμβολαίου του, χρειαζόταν την άδεια της δισκογραφικής εταιρείας του για να τους υπογράψει. Επειδή λοιπόν καθυστερούσε το Ο.Κ., είπε στον Μαρίνο να χρησιμοποιήσει το όνομα της Αγαθής. Τότε ο Μαρίνος άρχισε να ωρύεται σαν τρελός.

«Πώς είναι δυνατόν; Δεν μπορώ ούτε να το προφέρω. Με το που θα το ακούσει ο κόσμος, θα πεταχτεί πάνω από τα γέλια!» Η κοπέλα ταράζεται και βάζει τα κλάματα. Της είχε πει να αλλάξει επώνυμο αν ήθελε να κάνει κάτι στη ζωή της. Οπότε ο Γκάτσος, «για να με συνεφέρει, πρόεβαλε το αδιάσειστο επίκειρμα:

“Παιδί μου, άσε τον Μαρίνο να λέει τα δικά του” άκουσε με σε παρακαλώ. Υπάρχει χειρότερο επώνυμο από το “Κολοκοτρώνης”; Δεν υπάρχει! Κι όμως, σε πληροφόρω, όποιον Έλληνα και να ρωτήσεις, θα σου πει μακάρι να τον έλεγαν “Κολοκοτρώνη!”»